

Etablering af Liturgisk Forum

Arbejdsgruppens forslag til
Liturgisk Forums formål, mål, organisering og budget
April 2023

Indhold

Baggrund.....	3
Kort resumé.....	3
Kommissorium for arbejdsgruppen vedr. etablering af et Liturgisk Forum.....	4
Arbejdsgruppens medlemmer	5
Møderække.....	6
Arbejdsgruppens forslag	7
Formål	7
Målgrupper, samarbejdspartnere og aktører på det liturgiske område.....	7
Liturgisk Forum og det gejstlige tilsyn på det liturgiske område	8
Liturgisk Forums opgaver.....	9
Organisationsdiagram	11
Input til implementering af Liturgisk Forum	15
År 0: Etablering af organisation og rammer for ansættelse	16
År 1: Opstart.....	17
År 2: Konsolidering af organisering, samarbejdsrelationer og opgaveportefølje.....	17
År 3 til 5: Drift og udvikling af opgaverne i Liturgisk Forum samt brugerundersøgelse.....	18
År 7 til 8: Slutevaluering og beslutning om projektets fremtid	18
Finansieringskilder til deltagelse i kurser, temadage, konferencer	18
Økonomi – budget.....	19
Bilag A Kommissorium for arbejdsgruppens arbejde.....	21
Bilag B Biskoppernes beslutning om folkekirkens liturgiarbejde	25
Bilag C Kommissorium for Liturgisk Forum	33
Bilag D Foreløbig oversigt over eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik	38
Bilag E Eksempler på samarbejdsformer med relevante forskningsmiljøer	42
Bilag F Deltagere på interessentmødet 22. februar 2022.....	43
Bilag G: Implementeringsaktiviteter.....	44

Baggrund

Folkekirkens gudstjenesteliv er udspændt mellem det fælles og det lokale. Samvirket mellem præst, kirkemusiker og menighedsråd gælder ikke mindst et fælles engagement i gudstjenestelivet. I 2016 igangsatte biskopperne en offentlig samtale om folkekirkens liturgi ud fra tanken om, at det er en fælles opgave at nære arbejdet med gudstjeneste. Den samtale resulterede blandt andet i, at biskopperne på bispemødet 10. januar 2022 besluttede, at der skal etableres et Liturgisk Forum, som skal ”virke for at kvalificere og understøtte det liturgiske arbejde i folkekirken” (Beslutning om folkekirkens liturgiarbejde”, *Bilag til bispemødets punkt 3: Status på liturgi*. Udsendt 10.1.2022. Se bilag B).

En bredt sammensat arbejdsgruppe fik til opgave at udarbejde et kommissorium for et Liturgisk Forum, der ”fastlægger procedurer, opdrag, processer og status for et Liturgisk Forum” (Ibid.). Udarbejdelsen er foregået i perioden august 2022 – april 2023 og præsenteres i denne rapport.

Rapporten her danner udgangspunkt for kommissoriet for Liturgisk Forum som kan findes i bilag C. Arbejdet er tilrettelagt så rapport og kommissorium kan vedtages på bispemødet i april 2023, hvorefter der kan fremsendes en ansøgning til Omprioriteringspuljen. Arbejdsgruppen indstiller med denne rapport til biskopperne, at Liturgiske Forum under forudsætning af bevilling etableres i januar 2024 for en 8-årig periode.

Kort resumé

Formålet med Liturgisk Forum er at styrke gudstjenestelivet bredt i folkekirken. Dette arbejde folder sig ud i et organisatorisk og opgavemæssigt samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- Og Videnscenter, Folkekirkens Kirkemusikskoler og relevante samarbejdspartnere og lokale aktører. Liturgisk Forum er en nyskabelse, der muliggør, at der kan arbejdes bevidst med forskellige gudstjenesteformer nationalt og lokalt på tværs af faggrupper og alle med interesse for gudstjenesteliv i en evangelisk luthersk tradition, økumenisk bredde samt samfundsmæssige kontekst. Ambitionen er, at Liturgisk Forums arbejde skal tjene til at kvalificere og understøtte arbejdet med gudstjenestelivet og styrke samspillet mellem præst, kirkemusiker og menighedsråd og folkekirkens medlemmer på det liturgiske område og at arbejdet når bredt ud i folkekirken.

Vi ser Liturgisk Forum som en succes, hvis det inden for en 8-årig periode har bidraget til:

- Et landsdækkende forum for arbejdet med gudstjeneste, som via nye og eksisterende fora og på tværs af faggrupper og menighedsråd og med inddragelse af relevante samarbejdspartnere og lokale aktører når bredt ud i folkekirken.
- Udarbejdelse af formater, som nærer og inspirerer samtalen om og arbejdet med folkekirkens gudstjenesteliv lokalt.

- Udarbejdelse af en *Liturgisk Vejledning* og *Tillæg til Alterbog II, Salmebogstillæg* og *Højmessekollekttrække*.
- Afholdelse af forskelligartede kurser, temadage, konferencer for alle med interesse for gudstjenesteliv.

Arbejdsgruppen anbefaler:

- At et Liturgisk Forums arbejdsopgaver målrettes liturgiske områder som traditionelt ikke kræver eller rammesættes af autorisation.
- At Liturgisk Forum i samråd med biskopperne finder en procedure for, hvordan arbejdet i Liturgisk Forum tilgår biskopperne og hvordan dialogen om arbejdet og biskoppernes liturgiske tilsyn sikres.
- Fire konkrete arbejdsområder:
 - Opbygning af Liturgisk Forum
 - Arbejde med højmissen
 - Arbejde med andre gudstjenesteformer
 - Planlægge og afholde forskelligartede kurser, temadage og konferencer
- At følgende opgaver prioriteres de første to år:
 - Opbygning af Liturgisk Forum
 - *Liturgisk Vejledning*
 - Åben årlig konference
- At der nedsættes bredt sammensatte arbejdsgrupper, som tænkes ind som en del af konkret opgaveløsning.
- At Liturgiske Forum forankres i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler og er et samarbejde mellem disse både fagligt og institutionelt. At ansættelsesstedet bliver Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter.
- At organiseringen af Liturgiske Forum sigter mod, at dets arbejde når bredt ud i folkekirken og forankres lokalt på stifts, provsti og sogne niveau. Arbejdsgruppen anbefaler således at der både kan oprettes nye strukturer og netværk og gøres brug af allerede eksisterende fora f.eks. stiftsudvalg, stiftskonsulenter, som arbejder med gudstjeneste, uddannelseskonsulenter samt eksisterende netværk, organisationer, foreninger, liturgiske frisogne etc.
- At der tænkes i flere mulige finansieringsmodeller til finansiering af deltagelse i Liturgisk Forums aktiviteter, temadage, kurser, konferencer etc.

Kommissorium for arbejdsgruppen vedr. etablering af et Liturgisk Forum

Hele arbejdsgruppens kommissorium findes i bilag A. Her skal blot nævnes arbejdsgruppens hovedopgaver:

Formål Arbejdsgruppen er nedsat med henblik på at afdække, hvordan et Liturgiske Forum bliver en gevinst for folkekirken.

Det betyder, at arbejdsgruppen skal udarbejde et forretningsgrundlag for et Liturgisk Forum med en begrundet formålsbeskrivelse, som tydeliggør dets primære indholdsmæssige funktion, herunder arbejdsopgaver og beslutningsmæssige kompetencer. Arbejdsgruppen skal desuden fremkomme med forslag til en eller flere begrundede modeller for de organisatoriske og økonomiske rammer for Liturgisk Forum, som understøtter det liturgiske forums formål.

Mål Arbejdsgruppen skal levere følgende:

1. Rapport som beskriver det Liturgiske Forums indholdsmæssige, organisatoriske og økonomiske ramme.
2. Udarbejde budget samt en eller flere finansieringsmodeller for driften af det liturgiske forum.

Arbejdsgruppens medlemmer

Arbejdsgruppen er nedsat af biskopperne og består af repræsentative medlemmer fra folkekirken og de teologiske uddannelsessteder, som har en faglig, kirkepolitisk og organisatorisk interesse i etableringen af et Liturgisk Forum. Arbejdsgruppen for udarbejdelse af et kommissorium for et Liturgisk Forum er nedsat i perioden (august 2022 – april 2023). Biskop i Ribe Stift Elof Westergaard er arbejdsgruppens formand, faglektor i liturgik (FUV) Jette Bendixen Rønkilde er fagsekretær og stiftskontorchef i Ribe Stift Elisabeth Tine Aggerbeck er sekretær for arbejdsgruppen.

Medlemmer:

Rektor Folkekirkens Kirkemusikskoler, Sjællands Kirkemusikskole, Charlotte Muus Mogensen, repræsentant for Folkekirkens Kirkemusikskoler

Lektor, tidl. rektor Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, Hans Vium Mikkelsen, repræsentant for FUV

Provst og formand for provsteforeningen, Annette Brounbjerg Bennedsgaard, repræsentant for Provsteforeningen

Sognepræst og næstformand præsteforeningen, Iben Johanne Thomsen, repræsentant for Præsteforeningen.

Biskop i Viborg Stift, Henrik Stubkjær, repræsentant for biskopperne

Biskop i Aarhus Stift, Henrik Wigh-Poulsen, repræsentant for biskopperne

Sognepræst, Jørgen Samsing Bendixen, repræsentant for Landsforeningen af Menighedsråd

Formand Landsforeningen af Menighedsråd, Søren Abildgaard, repræsentant for Landsforeningen af Menighedsråd

Generalsekretær i Kirkefondet, Henrik Bundgaard Nielsen, repræsentant for Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg

Afdelingsleder, lektor i praktisk teologi, ph.d. Kirstine Helboe Johansen, repræsentant for Afdeling for Teologi, ARTS, Aarhus Universitet

Lektor i systematisk teologi, ph.d. Johanne Stubbe T. Kristensen, repræsentant for Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet

Fakultetsleder for Menighedsfakultetet i Aarhus, Thomas Bjerg Mikkelsen, repræsentant for de frie teologiske uddannelsessteder

Chefkonsulent i Kirkeministeriet, Marjun Egholm, repræsentant for Kirkeministeriet (udtrådt marts 2023).

Fuldmægtig i Kirkeministeriet, Martin Martensen-Larsen, repræsentant for Kirkeministeriet (indtrådt marts 2023)

Biskop i Ribe Stift, Elof Westergaard, formand for arbejdsgruppen

Lektor i liturgik, FUV, ph.d., Jette Bendixen Rønkilde, fagsekretær for arbejdsgruppen

Stiftskontorchef, Ribe Stift, Elisabeth Tine Aggerbeck, sekretær for arbejdsgruppen

Møderække

Arbejdsgruppen har holdt følgende møder:

17. august 2022 i Ribe

28. september 2022 i Aarhus

9. november 2022 i Roskilde

24.-26. november 2022 studietur til Liturgiske Centre i henholdsvis Leipzig og Hildesheim

7. december 2022 Teamsmøde

11. januar 2023 i Odense

22. februar 2023 i Vejle, interessentmøde

10. marts 2023 Teamsmøde

30. marts 2023 Teamsmøde

11. april 2023 i Ribe

Derudover har Elof Westergaard, Elisabeth Tine Aggerbeck og Jette Bendixen Rønkilde holdt tre bilaterale møder:

17. januar 2023 med ledelsen fra henholdsvis Folkekirkens Kirkemusikskoler og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter.

14. marts 2023 med kontorchef 1. kontor, Kirkeministeriet Klaus Kern-Jespersen og fuldmægtig i Kirkeministeriet Martin Martensen-Larsen.

29. marts 2023 med Rektor for FUV Birgitte Stoklund Larsen og Rektor for Sjællands Kirkemusikskole i Roskilde Charlotte Muus Mogensen.

Elof Westergaard og Elisabeth Tine Aggerbeck har holdt ét bilateralt møde:

31. marts 2023 med Rektor for FUV Birgitte Stoklund Larsen og Rektor for Sjællands Kirkemusikskole Charlotte Muus Mogensen.

Arbejdsgruppens forslag

I det følgende præsenteres arbejdsgruppens forslag til etablering af Liturgisk Forum.

Forslaget indeholder formål, opgavebeskrivelse, organisationsdiagram og implementeringsplan samt budget. Forslaget er udarbejdet på baggrund af biskoppernes ”Beslutning om folkekirkens liturgiarbejde” udsendt den 10. januar 2022 (se bilag B), inddragelse af tidligere faggruppers arbejde med liturgi i perioden 2017-2019, analyse af eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik (se bilag D), interessentanalyse og drøftelse blandt arbejdsgruppens medlemmer og inviterede interessenter (se bilag F) samt studietur til to forskellige liturgiske centre: Liturgiewissenschaftlichen Institut VELKD, Leipzig ledet af professor dr. Alexander Deeg og Michaeliskloster, Hildesheim ledet af professor dr. Jochen Arnold.

Formål

Formålet med et Liturgisk Forum er at styrke gudstjenestelivet bredt i folkekirken

Det sker ved:

- At danne nye netværk og arbejdsgrupper og yde faglig sparring til disse og allerede eksisterende netværk og arbejdsgrupper og understøtte og igangsætte liturgiske, kirkemusikalske og teologiske initiativer og tiltag som inspiration til den lokale dialog om og arbejde med gudstjenestelivet.
- At indhente erfaringer fra, undersøge, kvalificere og arbejde med folkekirkens gudstjenesteliv i den evangelisk lutherske tradition og økumeniske bredde samt samfundsmæssige og internationale kontekst.
- At udvikle formater og platforme til vidensdeling og inspiration i dialog med og inddragelse af relevante samarbejdspartnere og aktører på det liturgiske område. Formater kan f.eks. være arbejdsmetoder og redskaber, materialer (*Liturgisk Vejledning* og *Tillæg til Alterbog II*, *Salmebogstillæg* og *Højmessekollekttrække* og eventuelt andre udgivelser), kursus og inspirationsdage. Formidling på platforme kan f.eks. være Folkekirkens IntraNet, foldere (såvel digitale som fysiske), hjemmeside (egen eller Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter/Folkekirkens Kirkemusikskoler), brugen af Facebook m.m.

Målgrupper, samarbejdspartnere og aktører på det liturgiske område

Formålet og konkretiseringen af det afspejler et ønske om at styrke samspil og samarbejde på det liturgiske område. Det betyder samtidig at arbejdet i Liturgiske Forum inddrager og henvender sig

til en bred vifte af målgrupper. En forudsætning for arbejdet og opgaveløsningen i et Liturgisk Forum er således kontakt til og samarbejde med folkekirkens faggrupper, menighedsråd og parter bredt forstået både på det fælles folkekirkelige og lokale niveau samt relevante forskningsmiljøer og andre med interesse for liturgi og kirkemusik.

Liturgisk Forum og det gejstlige tilsyn på det liturgiske område

En af biskoppernes tjenesteforpligtigelser er at føre tilsyn på det liturgiske område. Tilsynet på det liturgiske område behandles for nuværende af en arbejdsgruppe om tilsyn. Det er vigtigt at, der er klarhed over forholdet mellem dette tilsyn og Liturgisk Forum. Formålet med det liturgiske tilsyn sammenfattes ofte i ordene fra Danske Lov, om at biskopper skal sikre ”at alt går ordentligt og skikkeligt til”. På det liturgiske område, skal biskopperne føre tilsyn med, at gudstjenestelivet i sogne- menigheder og institutioner følger folkekirkens regler, og at præsterne forvalter sakramenterne og udfører deres liturgiske opgaver forsvarligt. Tilsynet sker ”med det formål at sørge for sammenhængen mellem det folkekirkelige fælles anliggende og det lokale sogns liv” (*Folkekirkens liturgi mellem frihed og fasthed*, Rapport fra faggruppen vedrørende autorisation 2018, p. 16). Det liturgiske tilsyn har historisk været knyttet til en autorisationspraksis, både i udformning af autoriserede ritualer og *Den Danske Salmebog* (melodier til salmerne og øvrige musik er ikke autoriseret), hvor biskopper har haft og har en afgørende rolle i kommissioner, indstilling til Kirkeministeriet og videre proces med kongelig resolution, men også i praksis ift. at udøve det liturgiske tilsyn i relation til den autoriserede højmesseordning og ritualer og lokale sogns gudstjenesteliv, skik og ønsker. Herunder skal biskoppen forholde sig til og eventuelt give samtykke til ”at der ved de faste gudstjenester foretages mindre ændringer af den autoriserede liturgi” (*Ritualbog*, ”Højmessevejledningen”, pkt. 13; *Menighedsrådsloven* § 38).

Arbejdsgruppen vedr. etablering af Liturgisk Forum har drøftet forholdet mellem et Liturgisk Forum og det liturgiske tilsyn. Arbejdsgruppen foreslår, at et Liturgisk Forums arbejdsopgaver målrettes liturgiske områder som traditionelt ikke kræver eller rammesættes af autorisation. Eventuelt nye ritualer og ordninger vil fortsat skulle udarbejdes i regi af kommissioner nedsat af Kirkeministeriet og efter sædvane følge procedurerne for autorisation og kongelig resolution. Derimod vil der kunne udarbejdes vejledende ordninger til f.eks. andre gudstjenesteformer end Højmassen, tillæg, kollekt-samlinger, salmebogstillæg etc. i regi af et Liturgisk Forum. Vejledende ordninger skal ikke nødvendigvis følges, men er eksempler på, hvordan gudstjenester kan tilrettelægges og gennemføres. Tillæg og kollektsamlinger er traditionelt ikke autoriseret og kategoriseres derfor som ikke-autoriserede tekster, som både menighedsråd og biskop skal give samtykke til at anvende (jf. *Ritualbog*, ”Højmessevejledningen”, pkt. 13; *Menighedsrådsloven* § 38).

Liturgisk Forum vil blive etableret inden for rammen af den lovgivning og praksis, der er gældende i dag og oprettelsen af det ændrer ikke ved biskoppernes forpligtigelse til at føre tilsyn på det liturgiske område. Udarbejdelsen af nye ritualer og ordninger, der kræver autorisation ved kongelig resolution vil fortsat foregå i regi af kommissioner. Ikke-autoriseret materiale kan udarbejdes i regi af Liturgisk Forum. Eftersom Liturgisk Forums formål er at styrke gudstjenestelivet bredt i folkekir-

ken, vil arbejdet i et Liturgisk Forum løbende forholde sig til og være i dialog med det gejstlige tilsyn på det liturgiske område og omvendt. Arbejdsgruppen foreslår, at Liturgisk Forum i samråd med biskopperne finder en procedure for, hvordan arbejdet i Liturgisk Forum tilgår biskopperne og hvordan dialogen om arbejdet og biskoppernes liturgiske tilsyn sikres.

Liturgisk Forums opgaver

Liturgiske Forum skal varetage forskellige opgaver, der tjener til at inspirere og styrke gudstjenestelivet bredt. Nogle opgaver vil antage projektlignende karakter og være af kortere varighed, mens andre typer af opgaver vil være kontinuerlige i den 8-årige periode (f.eks. kurser, temadage, konferencer, formidling etc.).

Liturgisk Forum placerer sig mellem det fælles og lokale samt det allerede fast definerede folkekirkelige og det nytænkende arbejde med gudstjeneste. Dette felt skal understøttes gennem organiseringen og prioriteringen af opgaver.

Arbejdsgruppens forslag til opgaveportefølje

I sin analyse af, hvilke arbejdsopgaver Liturgisk Forum skal varetage, har arbejdsgruppen både forholdt sig til biskoppernes oplæg og forslag til Liturgisk Forums opgaveportefølje (se bilag B), interressanalyse blandt arbejdsgruppens medlemmer samt øvrige interressenter og eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik inden for rammerne af folkekirken i bredeste forstand, uddannelsessteder, universiteterne og konservatorierne (se bilag D) og sammenholdt det med oplægget til et Liturgisk Forums formål.

Arbejdsgruppen foreslår fire konkrete arbejdsområder:

- **Opbygning af et Liturgisk Forum**
 - Etablere og opretholde netværk og relation til samarbejdspartnere bredt forstået.
 - Oparbejde et tæt samarbejde mellem Folkekirken Kirkemusikskoler og Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter på gudstjenesteområdet.
 - Oparbejde procedurer for samarbejde på tværs af faggrupper.
- **Arbejde med højmissen**
 - Udarbejde en bredt tilgængelig *Liturgisk Vejledning*, som tjener til at kvalificere arbejdet med gudstjenestens form og indhold samt kirkemusikalske udtryk. Den liturgiske vejledning retter sig mod den fælles samtale og samarbejdet om gudstjenestelivet mellem præster, kirkemusikere, menighedsråd og lægfolk (se bilag B).
 - På sigt *Højmessekollekttrække* (se bilag B).
 - På sigt *Salmebogstillæg* (se bilag B).
- **Arbejde med andre gudstjenesteformer**
 - Arbejde med forskellige temaer på det gudstjenestelige område (f.eks. gudstjenesters form og indhold, sprog, musik, rum, krop og gestik, lægmands-medvirken) med henblik på kvalificering, erfarings- og vidensdeling samt inspiration.

- Opsamling, afprøvning og kvalificering af gudstjenestelige praksisformer blandt andet med henblik på *Tillæg til Alterbog II* (se bilag B).
- **Planlægge og afholde forskelligartede kurser, temadage og konferencer** i samarbejde med det eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik.
 - Fælles kurser for præster og kirkemusikere på forskellige lokaliteter.
 - Årlig gudstjenestekonference for fagprofessionelle og lægfolk samt andre interesserede. Gudstjenestekonferencen skal sikre kontakt til hele det brede folkekirkelige landskab.
 - Kurser for menighedsråd og andre med interesse for gudstjenesteområdet.
 - Uddannelse af liturgiske teams bestående af præster, kirkemusikere og lægfolk, som kan bistå lokalt med at facilitere drøftelsen af højmessens og andre gudstjenesteformer.

Arbejdsgruppen anbefaler, at følgende opgaver prioriteres de første to år:

- Opbygning af Liturgisk Forum
- *Liturgisk Vejledning*
- Åben årlig konference

Det er den faglige styregruppes ansvar og opgave sammen med de ansatte at prioritere og tilrettelægge et Liturgisk Forums årshjul og det daglige arbejde. Det sker under hensyn til Liturgisk Forums formål og mål samt de givne rammer og den organisation, som et Liturgisk Forum er en del af.

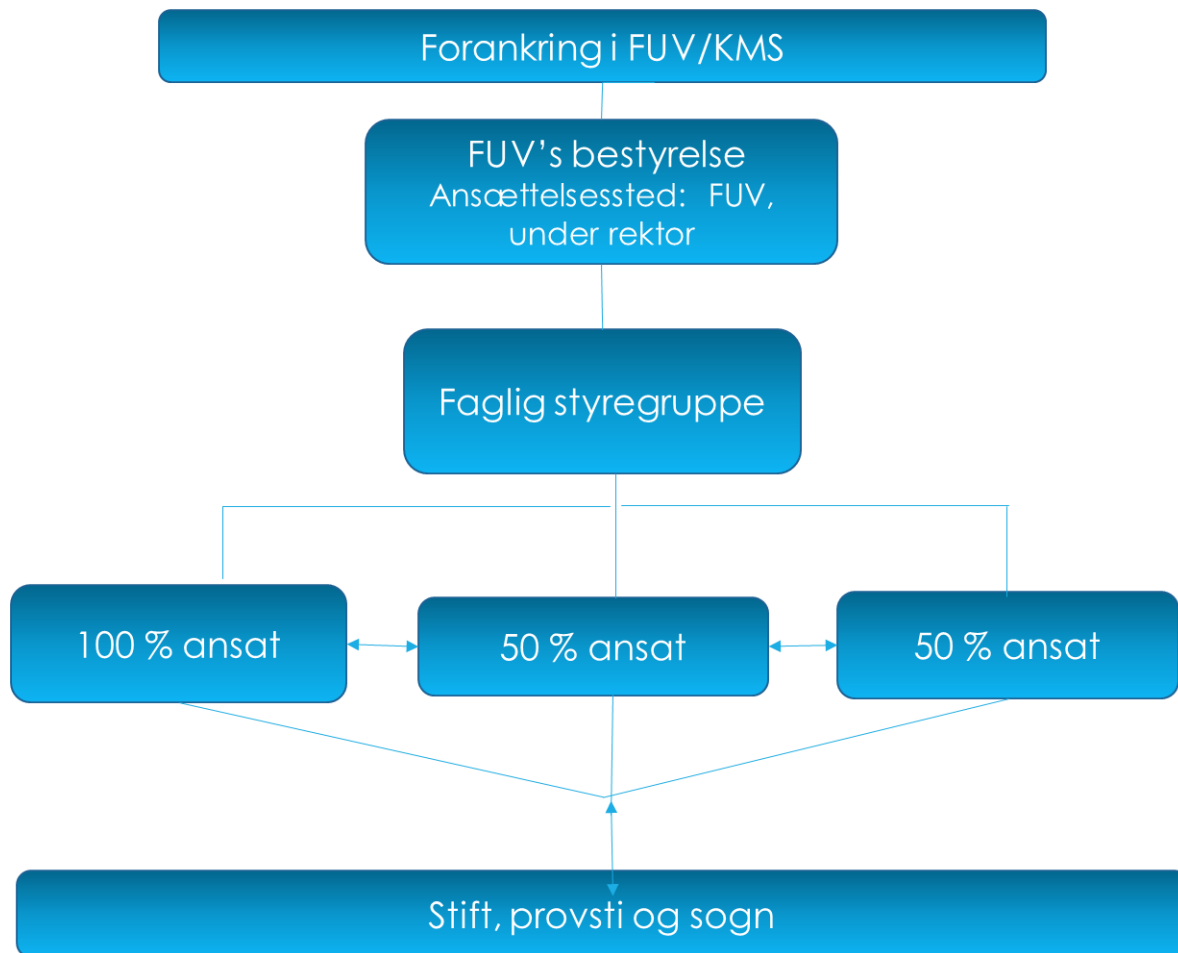
Arbejdet i et Liturgisk Forum – arbejdsgrupper og faglig sekretærfunktion

Arbejdet i Liturgisk Forum vil kunne antage forskellige former, men en forudsætning for arbejdet i et Liturgisk Forum er kontakt til og samarbejde med såvel det brede folkekirkelige landskab, relevante samarbejdspartnere og eksisterende arbejde på det liturgiske og kirkemusikalske område.

Som biskopperne lægger op til i ”Beslutning om folkekirkens liturgiarbejde” anbefaler arbejdsgruppen vedr. etablering af Liturgisk Forum at nedsættelse af bredt sammensatte arbejdsgrupper tænkes ind som en del af konkret opgaveløsning (se bilag B). På den måde vil flere af opgaverne blive løst i samarbejde med eksterne samarbejdspartnere. Den faglige styregruppe nedsætter arbejdsgrupperne. De ansatte kan i den forbindelse varetage en faglig sekretær- og projektledelsesfunktion for konkrete arbejdsgrupper. Nedsættelse af arbejdsgrupper og samarbejde med f.eks. universiteterne og andre skal sikres gennem frikøb og tilkøb (se bilag E).

Organisationsdiagram

Liturgisk Forum forankres i Folkekirken Kirkemusikskoler og Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter og organiseres på følgende måde:

Liturgisk Forum er berammet til 2 årsværk for en 8-årig periode. Arbejdsgruppen finder, at en sådan periode giver mulighed for at udfolde potentialet samt evaluere et Liturgisk Forums indsats.

Ansættelsessted:

Arbejdsgruppen anbefaler, at ansættelsesstedet bliver Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter. De 2 årsværk fordelt på 2-3 stillinger ansættes under bestyrelsen og refererer til rektor. På den måde placeres Liturgisk Forum på tværs af de forskellige arbejdsområder inden for Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter. De ansatte vil indgå i et stærkt fagmiljø på det gudstjenestelige område. Folkekirken Uddannelses- og Videnscenters fagledt i liturgik har allerede en koordineret rolle på det gudstjenestelige område, som kan medtænkes i organiseringen af Liturgisk Forum og det daglige arbejde.

Rektor for ansættelsessted samt formand for og en repræsentant fra den faglige styregruppe er med i ansættelsesforløbet, og rektor for ansættelsessted er medlem af styregruppe.

Begrundelse for ansættelsessted:

- Sikre en enstrengt personaleledelse.
- De ansatte vil indgå i et stærkt fagmiljø på det gudstjenestelige område.
- Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter har erfaring med etablering og styring af projekter.
- Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter har desuden den administrative kapacitet til at rumme projektet.
- Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse er nedsat i henhold til lovgivningen (jf. *Bekendtgørelse om Folkekirkens Uddannelses – og Videnscenter Bek. Nr. 13 af 10. januar 2018* <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/13>). Bestyrelsen repræsenterer centrale aktører.

Liturgisk Forum er et samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler. Et samarbejde som hviler på en samarbejdsaftale. Arbejdsgruppen forudsætter, at Folkekirkens Kirkemusikskoler er en primær samarbejdspartner både fagligt og institutionelt, og at der blandt de ansatte i et Liturgisk Forum er mindst én med kirkemusikalsk faguddannelse.

Arbejdsgruppen forudsætter, at Liturgisk Forum samtidig med at være en del af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter fremstår som en tydelig nyskabelse og med en egen identitet på tværs af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler. De ansattes primære arbejdsopgaver er beskrevet ovenfor men arbejdsgruppen vedr. etablering af Liturgisk Forum forventer, at der vil opstå en naturlig synergi mellem arbejdet i Liturgisk Forum og det eksisterende arbejde på det liturgiske og kirkemusikalske område både internt og eksternt.

Faglig styregruppe:

Modellen med en faglig styregruppe er valgt for at styrke fokus på sammenhængen mellem det kirkemusikalske og det pastoralteologiske samt det tværgående samarbejde på det gudstjenestelige område. Hvor Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse er politisk valgt og udpeget blandt folkekirkens parter, er styregruppen sammensat ud fra kriterierne om forankring, faglige kompetencer samt manøvredygtighed. På sigt kan det eventuelt vise sig nødvendigt, at der etableres en større følgegruppe.

En af den faglige styregruppes opgave er at nedsætte arbejdsgrupper under hensyntagen til repræsentativitet ift. det folkekirkelige landskab og øvrige relevante samarbejdspartnere (f.eks. universiteterne, konservatorierne og andre).

Den faglige styregruppe skal understøtte fokus på faglig udvikling, kvalificering og fremdrift af projektet.

Styregruppen har det primære faglige ledelsesansvar samt ansvar for at indfri et Liturgisk Forums formål, mål og succeskriterier. Den faglige styregruppe har kompetence og mandat til at prioritere, træffe beslutning om og kvalitetssikre et Liturgisk Forums konkrete opgaver og forholde sig til fremtidige opgaver ud fra en faglig og ressourcemæssig vurdering. Opgaverne skal kunne rummes inden for budgettet og de givne rammer og den organisation, som et Liturgisk Forum er en del af. Prioritering skal desuden ske ud fra en vurdering af det eksisterende arbejde på området, så mulig synergi på området understøttes.

Får Liturgisk Forum henvendelser fra f.eks. menighedsråd, folkekirkelige aktører eller andre med forslag til opgaver, som ikke kan rummes inden for budgettet og de faglige prioriteringer, behandles de i styregruppen. Styregruppen vurderer ud fra de rammer de er givet, hvilke forslag det er nødvendigt at bringe videre til behandling i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse.

Den faglige styregruppes opgave:

- Den faglige styregruppe er koordinerende budgetansvarlig for de af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse udstukne rammer.
- Styregruppen har det faglige prioriteringsansvar ift. projektbevillingen for Liturgiske Forum. Ændringer i opgaveporteføljen samt i budgettet skal jf. ovenstående forelægges Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter bestyrelse.
- Sikre faglig sparring og kvalitet ift. de ansatte og opgaveløsning.
- Nedsætte bredt sammensatte arbejdsgrupper til løsning af konkrete arbejdsopgaver.
- At etablere og opretholde kontakt til og samarbejde med:
 - Eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik
 - Fagligt relevante forskningsmiljøer (se bilag D)
 - Samarbejdspartnere i bredeste forstand

For at sikre organisatorisk forankring og faglighed sammensættes styregruppen af:

- Formand: Rektor for en af Folkekirkens Kirkemusikskoler
- Næstformand: Rektor for Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
- Fagspecialist i liturgik (udpeget af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter)
- Fagspecialist i kirkemusik (udpeget af Folkekirkens Kirkemusikskoler)

Derudover består styregruppen af:

- 1 præst (udpeget i samarbejde mellem biskopper, provste- og præsteforeningen)
- 1 kirkemusiker (udpeget i samarbejde mellem Dansk Organist og Kantor Samfund, Organistforeningen og Dansk Kirkemusiker Forening)
- 2 lægpersoner (udpeget af Landsforeningen af Menighedsråd og Folkekirkelige Organisations Fællesudvalg)

Formand og næstformand har det overordnede strategiske ledelsesansvar, mens fagspecialist i liturgik og fagspecialist i kirkemusik samt øvrige medlemmer bidrager med faglig sparring, prioritering og kvalitetssikring af de opgaver, som Liturgisk Forum skal løse. Ansatte kan deltage i styregruppemøder. I det tilfælde, at den faglige styregruppe erfarer, at der er kompetencer, viden, erfaring etc., som ikke allerede dækkes i styregruppen kan styregruppen supplere sig fast eller ad-hoc med 1-2 ressourcepersoner efter aftale med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse.

Rektorerne er fødte medlemmer af den faglige styregruppe. Øvrige medlemmer udpeges for perioder på to år. Genudpegning kan ske. Ved udpegning skal der tages hensyn til faglige kompetencer, aldersspredning samt repræsentativitet ift. køn og geografi.

Liturgisk Forum evalueres internt efter to år. Mellem andet og tredje år vurderer Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse om styregruppens sammensætning skal ændres.

Styregruppen udarbejder forretningsordenen for den faglige styregruppe, som godkendes i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse. I forretningsordenen præciseres ledelsesforhold, beslutningskompetence, forholdet mellem ansættelsesstedets bestyrelse og den faglige styregruppe, overordnet økonomiansvar og afrapportering.

Ansatte:

Liturgisk Forum er berammet til 2 årsværk. Arbejdsgruppen forslår følgende fordeling:

- Én ansat på fuld tid.
- Én ansat på 50 %
- Én ansat på 50 %

Blandt de ansatte skal der som minimum være én teolog og én med kirkemusikalsk baggrund.

Som en del af ansættelsesstedet i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter er de ansatte en del af fagmiljøet på det liturgiske og kirkemusikalske område (se "Ansættelsessted").

Opgaveportefølje

Se ovenfor "Et Liturgisk Forums opgave".

Stift, provsti og sogn

Organiseringen af Liturgiske Forum sigter mod, at dets arbejde når bredt ud i folkekirken og forankres lokalt på stifts, provsti og sogne niveau. Arbejdsgruppen anbefaler således at der både kan oprettes nye strukturer og netværk og gøres brug af allerede eksisterende fora f.eks. stiftsudvalg, stiftskonsulenter, som arbejder med gudstjeneste, uddannelseskonsulenter samt eksisterende netværk, organisationer, foreninger, liturgiske frisogne etc.

Input til implementering af Liturgisk Forum

Arbejdsgruppen har valgt at komme med en overordnet skitse til implementering og udvikling af Liturgisk Forum, der skal virke som inspiration og udgangspunkt for de aktører, der bliver hovedansvarlige for implementeringen. Det vil være Folkekirkens Uddannelses – og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler der i fællesskab skal udarbejde en mere detaljeret drejebog for de aktiviteter, der skal sættes i søen.

Det betyder med andre ord, at der ikke er tale om en udtømmende opgaveliste for de aktører, der bliver ansvarlige for at etablere eller de ansatte i Liturgisk Forum. Det er et forslag til hvilke opgaver, der skal varetages i Liturgisk Forums første år. Herefter vil det være den faglige styregruppe, der sammen med de ansatte tilrettelægger indsatsen i de efterfølgende år frem til og med december 2031. Dette gøres i respekt for, at styregruppen og de ansatte vil være dem, der beslutter, hvilke tiltag og metoder, der virker bedst.

Arbejdsgruppen har valgt at skitsere Liturgisk Forums implementeringsområder i 5 overordnede perioder. Indholdet i perioderne er beskrevet nedenfor.

1) Fra den 1. maj og frem til opstart 1. januar 2024: År 0

Etablering og formalisering af samarbejdet mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler samt etablering af organisationen omkring Liturgisk Forum, herunder den del af organisationen, som ligger i stifterne og i centrale samarbejdsrelationer.

2) Fra den 1. januar 2024 til 31. december 2024: År 1

Opstart med få fastlagte opgaver, etablering af nye samarbejdsrelationer, dialog med alle niveauer og interessenter i folkekirken bredt forstået med henblik på at sikre, at de opgaver, der påbegyndes det første år ”rammer rigtigt” i forhold til målgrupperne. Opgaveporteføljen udvides hen over året.

3) Fra den 1. januar 2025 til den 31. december 2025: År 2

Konsolidering af organisering, samarbejdsrelationer og opgaveportefølje.

4) Fra den 1. januar 2026 til den 31. december 2029: År 3-6

Primo 2026 evaluering af de første 2 år (intern evaluering): Hvad har vi lært, hvad skal vi gøre mere af?

Drift og udvikling af opgaverne i Liturgisk Forum samt brugerundersøgelse.

5) Fra den 1. januar 2030 til den 31. december 2031: År 7-8

Slutevaluering og beslutning om projektets fremtid

År 0: Etablering af organisation og rammer for ansættelse

Målet er at påbegynde arbejdet i Liturgisk Forum primo januar 2024. Derfor er det i perioden fra ansøgningen sendes til Omprioriteringspuljen til der er svar på ansøgningen (fra den 1. maj 2023 til oktober 2023) nødvendigt at arbejde på etableringen af et Liturgisk Forum uden at vide, om ansøgningen bliver imødekommet.

Konkrete opgaver i perioden vil blandt andet være:

Opbygning af et Liturgisk Forum.

- Etablering af en samarbejdsaftale mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler.
- Nedsættelse af faglig styregruppe.
- Udarbejdelse af stillingsprofiler og stillingsopslag.
- Tilrettelæggelse af ansættelsesprocedure.
- Etablering af arbejdspladser.
- Udarbejdelse af en handlingsplan for de første 2 år, hvoraf det også fremgår, hvordan man understøtter samarbejdet på tværs af faggrupper og med relevante samarbejdspartnere.
- Udarbejdelse af en kommunikationsplan for Liturgisk Forum fra år 1 og frem. Planen tager udgangspunkt i målgrupper og interessenter og justeres minimum en gang årligt.

Ovenstående arbejdsopgaver løses i et samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler med inddragelse af relevante parter. Medlemmerne fra arbejdsgruppen vedr. etablering af Liturgisk Forum stiller sig til rådighed i det omfang, der er brug for dem.

Kommunikation indtil etablering af Liturgisk Forum

I denne periode bør Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter samt Folkekirkens Kirkemusikskolers bestyrelser, Stiftsrådene, Landsforeningen af Menighedsråd, repræsentanter på interessentmødet den 22. februar 2023 have en særskilt orientering om ansøgningen til Omprioriteringspuljen. Stiftsrådene skal behandle ansøgningen på et stiftsrådsmøde mellem maj og august og ansøgningen bliver behandlet på et møde i budgetsamrådet den 12. september 2023, hvor samtlige stiftsråd er repræsenteret.

Ud over stiftsrådene er det vigtigt at orientere de interessenter, som har været inddraget i processen med beskrivelsen af Liturgisk Forum og ansøgningen til Omprioriteringspuljen. Det vil være anbefalingen, at det som minimum gøres i forbindelse med at ansøgningen er indsendt til Omprioriteringspuljen og i forbindelse med, at der kommer svar på ansøgningen.

Der bør også lægges en orientering op på Folkekirkens IntraNet (FIN) og på www.folkekirken.dk. Derudover kan der sendes en pressemeddelelse til *Kristeligt Dagblad* samt www.kirke.dk.

Kommunikationen understøtter behandlingen af ansøgningen i stiftsråd, budgetsamråd og budgetfølgegruppen. Arbejdsgruppen ved Elof Westergaard, Jette Bendixen Rønkilde, Elisabeth Tine Aggerbeck m.fl. er derfor ansvarlig for kommunikationen frem til der er svar på ansøgningen til Om-prioriteringspuljen.

År 1: Opstart

I Liturgisk Forums første år vil fokus være på de fastlagte opgaver og i tilknytning hertil relationsarbejde/opbygning af netværk som på både kort og lang sigt vil styrke opgaveløsningen.

Med udgangspunkt i arbejdsgruppens oversigt over det, der allerede foregår, kontakte tovholdere og blive klogere på ønsker, behov og udviklingen, ligesom det bliver vigtigt at få etableret kontakt til det lokale niveau f.eks. gennem de allerede etablerede samarbejder, der findes i stifterne.

Konkrete opgaver det første år er blandt andet:

Opbygning af et Liturgisk Forum

Danne og opretholde netværk ved f.eks.

- Besøgsrække hos biskopper og stiftsråd med henblik på at lære hvert stift at kende, etablere relationer og at afstemme forventningerne til Liturgisk Forum samt hos Landsforeningen af Menighedsråd og andre relevante samarbejdspartnere indenfor det liturgiske og kirkemusikalske felt.
- Etablering af samarbejder med Københavns og Aarhus Universiteter samt konservatorierne med henblik på at inddrage ekstern forskningsbaseret viden i opgavevaretagelsen.
- Oparbejde et tæt samarbejde mellem Folkekirkens Kirkemusikskoler og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter på gudstjenesteområdet.
- Valg af metoder og redskaber, der understøtter arbejdet i Liturgisk Forum, herunder tilrettelæggelse af hvordan netværket til stifterne kan fastholdes og bruges lokalt.

Arbejde med højmessen

- Udarbejdelse af en *Liturgisk Vejledning*.

Afholdelse af årlig gudstjenestekonference for fagprofessionelle og lægfolk samt andre interesserede.

Gudstjenestekonferencen skal sikre kontakt til det brede folkekirkelige landskab.

År 2: Konsolidering af organisering, samarbejdsrelationer og opgaveportefølje.

I år 2 er de organisatoriske rammer for arbejdet fastlagt og arbejdet så godt i gang, at styregruppen i samarbejde med de ansatte ”skærer kagen til” og vurderer hvad der er muligt at nå inden for de rammer og ressourcer, der er afsat til formålet. Handleplanen justeres i forhold til de 4 konkrete opgaveområder. Derudover foretages en intern evaluering af opstarten med henblik på justering af såvel opgaveportefølje som metoder og redskaber.

År 3 til 5: Drift og udvikling af opgaverne i Liturgisk Forum samt brugerundersøgelse

Liturgisk Forums 3.-5. år vil være kendetegnet af konkret opgaveløsning desuden en midtvejsevaluering hvor institutionerne, målgrupper og interessenter vil blive inddraget i en evaluering af Liturgisk Forums opgavevaretagelse (brugertilfredshedsundersøgelse).

År 7 til 8: Slutevaluering og beslutning om projektets fremtid

Liturgisk Forum har en projektperiode på 8 år, derfor skal de sidste 2 år bruges på at evaluere indsatsen, vurdere resultaterne og beslutte, om man ønsker at fortsætte arbejdet i Liturgisk Forum og derfor vil søge om en permanent bevilling eller om man ønsker en anden konstruktion eller om man med fordel kan placere hele eller dele af opgaveporteføljen i de allerede etablerede institutioner.

Aktiviteterne for 2023 fremgår af nedenstående oversigt og er uddybet i Gantt-diagrammet i bilag G.

Finansieringskilder til deltagelse i kurser, temadage, konferencer

Præsters efteruddannelse dækkes af Fællesfonden mens menighedsrådets ansatte og menighedsrådenes deltagelse i kurser og efteruddannelse finansieres af lokale ligningsmidler.¹ Det giver forskellige forudsætninger for finansiering af deltagelse. Det vil kræve, at der udarbejdes en bæredygtig økonomisk model, som understøtter opgaven og muligheden for at udbyde kurser etc. for alle. Arbejdsgruppen anbefaler at der tænkes i flere mulige løsningsforslag og stiller her en række forslag, som der kan arbejdes videre med:

- Stiftsrådene opfordres i en periode på tre år om at afsætte en pulje fra stiftsbidraget til finansiering af deltagelse i Liturgisk Forums temadage, kurser og konferencer.
- Indgår i dialog med Landsforeningen af Menighedsråd om en model og retter i fællesskab henvendelse i Kirkeministeriet.

¹ Præsteforeningen tager forbehold for finansieringen og ønsker en afklaring af, hvordan de forskellige finansieringskilder forventes at bidrage til Liturgisk Forum. Særligt afgørende er at få præciseret, hvilken fordelingsnøgle, der tænkes anvendt på de nævnte midler fra Fællesfonden til præsters efteruddannelse, og i hvilken udstrækning bevillingen til efteruddannelse for præster forventes udvidet.

Økonomi – budget

Budgetposter	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Løn								
2 Årsværk, AC stilling inkl. Pension	1.120.000	1.120.000	1.120.000	1.120.000	1.120.000	1.120.000	1.120.000	1.120.000
Overhead 40%	448.000	448.000	448.000	448.000	448.000	448.000	448.000	448.000
Løn i alt	1.568.000	1.568.000	1.568.000	1.568.000	1.568.000	1.568.000	1.568.000	1.568.000
Drift								
Befordring (offentlig og egen bil)	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
Ophold, fortæring	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Frikøb af eksterne fagrelevante personer	200.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
Afholdelse af årlig konference	200.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
Efteruddannelse	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Styregruppemøder, teamdrøftelser m.m.	20.000	20.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Kommunikation (platforme, publikationer m.m)	150.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Initiativpulje til "Interessentideer"	20.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
Brugertilfredshedsundersøgelse	0	0	0	0	100.000	0	0	0
Drift i alt	810.000	980.000	975.000	975.000	1.075.000	975.000	975.000	975.000
I alt	2.378.000	2.548.000	2.543.000	2.543.000	2.643.000	2.543.000	2.543.000	2.543.000

Det samlede budget for Liturgisk Forum for en 8-årig periode er på 20.284.000 kr. fordelt med 12.544.000 kr. til løn og 7.740.000 kr. til drift.

Budgettet er stort set det samme alle otte år. Det første år er det forventeligt, at aktivitetsniveauet vil være det laveste, men at det efter andet år øges efterhånden som aktiviteterne konsolideres, hvorefter der bliver rum for flere opgaver i Liturgisk Forum. Der forventes en stigning i aktivitetsniveauet uden at det vil påvirke en stigning i budgettet. Det beror på synergien mellem aktiviteter i Liturgisk Forum og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters samt Folkekirkens Kirkemusikskolers andre områder.

Bilag A Kommissorium for arbejdsgruppens arbejde

For arbejdsgruppe, der skal komme med forslag til rammer og vilkår for etablering af et liturgisk forum

Baggrund	<p>Historik:</p> <p>I 2016 nedsatte biskopperne tre arbejdsgrupper, som henholdsvis skulle arbejde med: 1) Folkekirkens liturgi mellem frihed og fasthed, 2) Gudstjenesten og 3) Dåb og nadver. I arbejdsgruppen vedr. Folkekirkens liturgi mellem frihed og fastheds kommissorium er et af spørgsmålene blandt andet, om ”tiden er kommet til oprettelse af et stående udvalg og liturgisk værksted, som kan opkvalificere det liturgiske arbejde” (Rapport 2019,10). Fagudvalget anbefalede, at diskussionen af et sådant værksted blev taget med ind i den fremtidige debat. Fagudvalget pegede på nødvendigheden af, at nøje overveje sådan et værksteds ”funktion, arbejdsform, kompetencer og sammensætning”.</p> <p>I rapporten ”folkekirkensliturgi@km.dk. Systematisering og analyse af indkomne bidrag til folkekirkens liturgiske drøftelse” (2021) ønsker enkelte sogne og størsteparten af de folkekirkelige organisationer, at der etableres et liturgisk værksted, som også kaldes ”liturgisk forum” eller ”liturgisk center”.</p> <p>Beslutning 2022:</p> <p>På bispemødet januar 2022 besluttede biskopperne, at etablere et Liturgisk Forum, ”som skal kvalificere og understøtte det løbende arbejde med liturgi i folkekirken” (www.folkekirken.dk besøgt 13. marts 2022).</p> <p>I løbet af 2022 og forår 2023 skal en bredt sammensat arbejdsgruppe udarbejde et kommissorium for et Liturgisk Forum. Kommissoriet skal behandles på bispemødet i april 2023 med henblik på etablering af et Liturgisk Forum for en foreløbig otte-årig periode.</p>
Formål	<p>Arbejdsgruppen er nedsat med henblik på at afdække, hvordan man skaber de bedst mulige rammer for, at et liturgisk forum bliver en gevinst for folkekirken.</p> <p>Det betyder at arbejdsgruppen skal udarbejde en forretningsgrundlag for et Liturgisk Forum med en begrundet formålsbeskrivelse, som tydeliggør dets primære indholdsmæssige funktion. Arbejdsopgaver og beslutningsmæssige kompetencer. Arbejdsgruppen skal endvidere fremkomme med forslag til en eller flere begrundede modeller for de organisatoriske og økonomiske rammer for Liturgisk Forum, som understøtter det liturgiske forums formål.</p>

Mål	<p>Arbejdsgruppen skal levere følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rapport som beskriver det Liturgiske Forums indholdsmæssige, organisatoriske og økonomiske ramme (se nedenfor). 2. Udarbejde budget samt en eller flere finansieringsmodeller for driften af det liturgiske forum.
1) En indholdsmæssig beskrivelse af opgaverne	<p>En beskrivelse af et Liturgisk Forums formål og konkret beskrivelse af dets opgaver herunder,</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Væsentlige fokuspunkter i en sådan beskrivelse er: ○ Hvad er et Liturgisk Forums primære funktion? ○ Hvem definerer et Liturgisk Forums opgave? ○ Hvilke succeskriterier et liturgisk forum skal have.
2) Begrundet bud på, hvordan et liturgisk forum skal forankres organisatorisk.	<p>En refleksion over og beskrivelse af hvilke rammer der bedst muligt understøtter indhold og formål. Hvad er vigtigt at have fokus på?</p> <p>Der skal udarbejdes en eller flere organisationsmodeller, der med udgangspunkt i formålet med det liturgiske forum beskriver, hvordan et liturgisk forum kan organiseres indenfor rammerne af folkekirken.</p> <p>Arbejdsgruppen skal forholde sig til, om der skal etableres en bestyrelse.</p>
3) Budget og plan for finansiering	<p>Der skal udarbejdes et budget samt et eller flere forslag til finansiering for hver af de modeller arbejdsgruppen udarbejder.</p>
4) Implementeringsplan	<p>Der skal udarbejdes en implementeringsplan for hvordan det liturgiske forum kan implementeres, herunder hvordan modellen kan evalueres indenfor 2 år med henblik på justering ift. formålet.</p>
5) En kommunikationsplan for arbejdsgruppens arbejde	<p>Arbejdsgruppen skal udarbejde en plan for, hvordan arbejdsgruppens arbejde løbende kommunikerer til projektets interessenter, herunder biskopper, provster, præster, folkekirkens institutioner, Kirkeministeriet med flere.</p>
Succeskriterier	<p>Når arbejdsgruppens arbejde er færdigt, ligger der følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En anbefaling af hvordan Liturgisk Forum skal forankres • En detaljeret beskrivelse af indholdet og opgaverne i Liturgisk Forum samt kompetenceforhold. • En detaljeret implementeringsplan som også indeholder en kommunikationsplan samt evaluering indenfor de første 2 år

	<ul style="list-style-type: none"> • Et budget for drift af Liturgiske Forum
Organisering af arbejdet	<p>Der er to centrale forhold, der er vigtige, når organiseringen af arbejdet skal tilrettelægges.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Det ene er, at arbejdet skal være bredt forankret i folkekirken og 2. Det andet er, at arbejdsgruppen ikke må være større end at der hurtigt kan træffes beslutninger. <p>For at imødekomme begge hensyn nedsættes der både en arbejdsgruppe på ca. 15 personer og en interessentgruppe, som både kan suppleres løbende og som er uden antalsmæssig begrænsning. Interessentgruppen skal bidrage med input og bidrage til arbejdsgruppens samlede beslutningsgrundlag</p>
Medlemmer af arbejdsgruppen	<p>Arbejdsgruppen består af:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 repræsentanter for biskopperne 1 repræsentant udpeget af provsteforeningen 1 repræsentant udpeget af præsteforeningen 2 repræsentanter udpeget af Landsforeningen af Menighedsråd 1 repræsentant for Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 1 repræsentant for Kirkemusikskolerne 2 repræsentanter fra Universiteterne 1 repræsentant fra Menighedsfakultetet 1 repræsentant fra Kirkeministeriet 1 repræsentant fra FKUF <p>Jette Bendix Rønkilde er faglig sekretær og Elisabeth Aggerbeck, Ribe Stift bistår med sekretærarbejdet.</p>
Interessentgruppe	<p>Der nedsættes desuden en interessentgruppe, som består af en bred vifte af folkekirkens organisationer m.fl.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Universiteterne • Organisterne • Kirkelige organisationer (Kirkefondet, Grundtvigs Forum, FDF, KFUM-K, Landsforeningen af menighedsråd) • Lægfolk fra menighedsråd • Lægfolk ”udefra” • Præster – herunder flere nyuddannede præster • Provster • Biskopper • Kirkemusikskolerne • Kirkeministeriet • Menighedsfakultetet • Dansk Bibelinstitut •

	Interessentgruppen skal indgå løbende som en central dialogpartner i arbejdsgruppens arbejde med at udforme modellen/modellerne for et "Liturgisk forum"
Tidsperspektiv	Projektet igangsættes maj 2022 og afsluttes i april 2023.
Reference	Arbejdsgruppen refererer til biskopperne.

Bilag B Biskoppernes beslutning om folkekirkens liturgiarbejde

Beslutning om folkekirkens liturgiarbejde Bilag til bispemødets punkt 3: Status på liturgi. Udsendt 10.1.2022

1. Nedsættelse af en arbejdsgruppe, der skal forberede en revision af 2. tekstrække.

En arbejdsgruppe bestående af såvel præster som fagteologer, andre fagfolk, lægfolk, herunder repræsentanter fra menighedsråd og kirkelige retninger m.fl., bedes gennemarbejde et forslag til revision af 2. tekstrække, først og fremmest med henblik på epistler og gammeltestamentelige læsninger. Arbejdsgruppen tænkes nedsat i 2023. Forslaget sendes i høring og forelægges derefter kirkeministeren med henblik på autorisation.

2. Nedsættelse af arbejdsgrupper til forberedelse af

- En fornyet højmessevejledning
- Et nyt alterbogstillæg ("Tillæg til Alterbogen II")
- En liturgisk vejledning.

Arbejdsgrupperne til fornyet højmessevejledning og en liturgisk vejledning samt til Tillæg til Alterbogen II tænkes nedsat i henholdsvis 2023 og 2024 og forankret i Liturgisk Forum, når dette træder i kraft. **Højmessevejledningen** vil være en revision af den nuværende højmessevejledning. Revisionen vil ske på oplæg fra biskopperne og den endelige form vedtages af biskopperne. Arbejdsgruppen vil bestå af præster/fagteologer, repræsentanter for de kirkelige medarbejdergrupper og menighedsrådsmedlemmer/lægfolk.

Liturgisk vejledning er en nyskabelse og tænkes udarbejdet som en bredt tilgængelig vejledning i liturgens betydning og praksis samt i de forskellige opgaver og kompetencer forbundet med gudstjenestens forberedelse og gennemførelse. Arbejdsgruppen tænkes nedsat med repræsentanter for de kirkelige retninger, de kirkelige medarbejdergrupper, præster/fagteologer, menighedsrådsmedlemmer/lægfolk og liturghistorisk fagkyndige.

Tillæg til Alterbog II er en opfølgning på Tillæg til Alterbog. Den skal indeholde højmessekollekt-rækker, vejledninger i bl.a. dåbs-, friluft- og lægmandsgudstjenester, forslag til kontinuerlig læsning samt andre mindre variationer i den liturgiske ordning. Arbejdsgruppen tænkes nedsat fra 2024 og sammensat af præster/fagteologer og kirkemusikere, litteraturkyndige, menighedsrådsmedlemmer/lægfolk og repræsentanter for kirkelige retninger.

3. Liturgisk Forum

Biskopperne ønsker at etablere et liturgisk forum. Liturgisk Forum skal virke for at kvalificere og understøtte det liturgiske arbejde i folkekirken. Det sker gennem opsamling, drøftelse og vidensdeling mm. Liturgisk Forum nedsættes foreløbig for en 8-årig periode. Et kommissorium fastlægger procedurer, opdrag, processer og status for Liturgisk Forum. Kommissoriet udarbejdes i løbet af 2022 af en bredt sammensat arbejdsgruppe og forventes vedtaget på bispemødet i januar 2023.

Liturgisk Forums arbejde skal foregå med udgangspunkt i og respekt for folkekirkens evangelisk-lutherske tradition i dialog med samtiden og i en stadig praktisk teologisk refleksion.

Arbejdet tænkes forankret i arbejdsgrupper, som nedsættes under hensyn til bred lægmandsrepræsentation, teologisk og anden faglighed, repræsentation af de kirkelige retninger i folkekirken samt geografisk repræsentation. Liturgisk Forum er tillige ansvarlig for udbud af relevante kursustilbud til menighedsråd og medarbejdere og kontakt til udlandet.

Kontakt til såvel universiteterne og konservatorierne som de øvrige uddannelsesinstitutioner, til Landsforeningen af Menighedsråd og folkekirkenes øvrige interessenter er en forudsætning for arbejdet.

Der oprettes to nye stillinger, som organisatorisk forankres i henholdsvis FUV og Kirkemusikskolerne. De to ansatte er tovholdere på løbende arbejdsgrupper om konkrete opgaver, f.eks. forberedelse af salmebogstillæg, vejledninger, bønner mv.

4. Gejstligt tilsyn på det liturgiske område

Biskopperne nedsætter en arbejdsgruppe, som udfærdiger et notat vedr. det gejstlige tilsyn i forhold til liturgien.

En af biskoppernes vigtige opgaver er at føre tilsyn. Hvad vil det gejstlige tilsyn i forhold til liturgien sige i dag i en folkekirke i høj grad præget af stor frihed lokalt og ved en kirkelig organisering, hvor samspillet mellem præst og menighed/sogn er i fokus?

Udfærdigelsen af et notat vedr. gejstligt tilsyn med særligt fokus på det liturgiske tilsyn vil efter vores opfattelse kunne tydeliggøre såvel krav til som forventninger hos menighedsråd og præster samt andre ansatte. Notatet vil efter vores opfattelse virke klargørende for mange præster og menighedsråd og være til gavn for samspillet mellem det lokale kirkeliv og det fælles folkekirkelige. I Kirkeordinansen 1539 bliver tilsynet formuleret med ordene om, at ”der må være sådanne, som kan holde kirkens tjenere ved deres Embede og se til, at alle ting alle vegne går ordentlig for og ret til”. Hvordan sker det i dag, og hvad er vigtigt i så henseende for den enkelte biskop i varetagelsen af sit tilsyn? Det gejstlige tilsyn er givetvis i dag mere dialogpræget, og det består i højere grad af samtale og i at spørge ind til praksis end i egentlig irettesættelse (jf. betænkning 1527). Det sidste finder dog også sted.

Notatet om det gejstlige tilsyn skal redegøre for, hvad liturgisk tilsyn er og består i. Hvordan forholder tilsyn og ledelse sig til hinanden? Gælder det liturgiske tilsyn kun højmesseren eller også de andre gudstjenester? Hvilke forventninger har præst og menighedsråd til tilsynet? Hvordan håndterer biskopperne dette tilsyn i praksis, og kan der ske en tydeliggørelse af arbejdsgange og ansøgningsprocedurer? Hvordan forholder den enkelte biskops tilsyn sig til de øvrige biskopper? Kan der være spørgsmål på det liturgiske område om f.eks. dåb uden for kirkerummet etc., som nødvendiggør en fælles biskoppelig drøftelse? Hvori består provstens tilsyn? I arbejdet med notatet vil der med sikkerhed vise sig endnu flere spørgsmål, som det er gavnligt at få udforsket. Arbejdsgruppe nedsættes snarest, og notatet fremlægges på bispemødet i januar 2023. En arbejdsgruppe med bred repræsentation nedsættes af biskopperne.

5. Anmodning til Kirkeministeriet om nedsættelse af henholdsvis en dåbskommission og en nadverkommission.

Kommissionerne tænkes nedsat i forlængelse af hinanden.

Nedsættelse af dåbskommission

- Indledning

Dåbens folkelige og teologisk/kirkelige betydning

De to sakramenter dåb og nadver er grundliggende for folkekirken som evangelisk-luthersk kirke og kirken i det hele taget. Guds personlige og handlende nærvær materialiserer sig i sakramenterne i en tegn-handling, der skaber en afgørende ny og anderledes situation for den enkelte.

Sakramenterne er frelseshandlinger, der i enheden af ord og tegn skænker og nærer løftet om fællesskab med den treenige Gud, syndernes forladelse og evigt liv.

Dåbens sakramente er givet os som indgangen til et frelsende fællesskab med Gud. Dåben sker én gang i et menneskes liv og sætter en afgørende ny situation for og i det menneskes liv, der bliver døbt. Man får med dåben givet et livsgrundlag og del i et fællesskab der rækker ud over det, man er født ind i.

Dåben har stor betydning for mange mennesker; I 2020 var 74 procent af den samlede befolkning medlem af folkekirken. 85 procent af befolkningen med dansk herkomst var medlem. Dåben har dermed traditionsbærende, kulturelle, sociale og religiøse dimensioner og har derfor såvel teologisk-kirkelig som samfundsmæssig interesse.

Hvorfor drøfte dåb nu?

Evangeliet skal tales ind i tiden og 'til tiden'. Det gælder også dåbsritualet, så dåben og dåbens sakramente i dag som i går kan være den grund for det enkelte menneske, som den har været fra den tidligste kristendom.

Den fremmedhed, der hører et ritual til, kan anderledes sagt risikere at blive så fremmed, at det bliver fremmedgørende og lukkende, hvor det skulle åbne for det fremmede og 'andet', Gud og hans indgribende ord og handling i et menneskes liv. Det modsatte – at den nødvendige rituelle 'andethed' risikerer at blive nivelleret gennem brug af forenklede og forenklende ord og begreber – kan selv sagt også ske. Opgaven er balancen.

Desuden har man de seneste årtier gennem bl.a. forsøgsordninger og liturgiske fri-sogne set en udvikling i den kirkelige praksis ved dåb med f.eks. lørdagsgudstjeneste med dåb, drop-in dåb, brug af forskellige inddragende, sproglige og symbolske tiltag i ritualet, brug af nye dåbsbønner og salmer mv. Tilsvarende er der i nyere tid blevet peget på det faktum, at vi gennem dåben bliver medlem af folkekirken og dermed en del af Kristi kirke, og i forlængelse heraf er det spørgsmål rejst, hvorvidt det - på den måde - fælleskirkelige perspektiv skal reflekteres yderligere i dåbsritual og -praksis i folkekirken, end det sker nu.

Der er endvidere set en stigning i antallet dåb af unge og voksne samt af konvertitter.

Som naturlig følge af ovenstående inddrog man dåb i den liturgiske drøftelse, der har fundet sted i folkekirken 2017-2021. Denne brede drøftelse har sat fokus, dels på dåbens betydning teologisk og som sakramente, dels på dåbshandlingens og ritualets forhold til befolkning, kultur og samfund, herunder synet på sprog og erfaring, forståelighed og fremmedhed/andethed.

- Forslaget - nedsættelse af en dåbskommission

Eventuelle ændringer af dåbsritualet skal autoriseres ved kgl. resolution Biskopperne anmoder Kirkeministeriet om at nedsætte en dåbskommission, som skal:

A/overveje eventuelle ændringer af dåbsritualet.

Det være sig: - ændringer af sproglig karakter, - supplerende (evt. alternative) tekstlæsninger f.eks. til dåb af unge og voksne, - supplerende (evt. alternative) bønner f.eks. til dåb af unge og voksne, - mulighed for forkortet tilspørgsel, - bortfald eller ny formulering af spørgsmålet om hjemmedåb, - mulighed for fuld neddykning, - evt. et eget/særskilt ritual for dåb af unge og voksne.

B/ overveje og drøfte dåbens teologi.

Dels dåbens betydning teologisk og som sakramente set i lyset af dåbshandlingens og ritualets forhold til tradition og bekendelse såvel som samtid, kultur og samfund, herunder sprog og erfaring, forståelighed og fremmedhed/andethed, dels vægtning af de tre trosartikler i dåbshandling og ritual, bl.a. set i lyset af det fælleskirkelige.

C/ udarbejde vejledninger for nedenstående emner:

- Dåbsgudstjenester uden for højmessens
- Eventuel brug af supplerende inddragende symboler og tiltag (f.eks. dåbslys, dåbstræ, forældrebøn) og disses teologiske og folkelige implikationer
- Faddertiltale.

Eventuelle ændringer af dåbsritualet vil i givet fald skulle udmønte sig i et forslag til autoriseret ritual, herunder evt. et eget/særskilt ritual for dåb af unge og voksne.

Vejledninger skal ikke autoriseres, men vedtages af biskopperne og udgives, det være sig særskilt og/eller som del af et kommende nyt tillæg til alterbogen.

Forudsætning for kommissionsarbejdet:

- Dåben er et sakramente og en frelseshandling.
- Fastholdelse af, at vi er én kirke og på tværs af landet og menighederne fælles om dåbens sakramente.
- Bevidsthed om, at vi står i en tradition, evangelisk-luthersk, grundtvigsk, - som folkekirke og som del af Kristi Kirke.
- Bevidsthed om samtid, kultur og samfund, herunder sprog og erfaring såvel som fremmedhed og andethed.
- Tekstlæsninger, direkte som indirekte, i dåbsritualet skal ske fra den autoriserede bibeloversættelse.
- Det samlede forløb af dåbsritualet fastlægges og autoriseres.

Kommissionen sammensættes af:

- Præster/biskopper/provster
- Fagfolk (teologer, ritualfolk, litterater)
- Lægfolk
- Repræsentant fra KM.

Der tages i sammensætning hensyn til de forskellige kirkelige retninger.

Tidshorisont:

- 2 års indledende kommissionsarbejde, derpå 1 års høring, afsluttende med 1 års opsamlende kommissionsarbejde.

Proces:

- Udarbejdelse af et detaljeret kommissorium v/biskopper og KM
- Officiel og bred folkelig høringsproces efter kommissionsarbejdets første/indledende del
- Opsamling på høring
- Aflevering af betænkning til KM med henblik på videre proces – herunder dialog med biskopperne - med henblik på eventuel autorisation ved Dronningen.

I forbindelse med kommissionsarbejdet kan i øvrigt henvises til rapport om dåb/dåben kort fortalt udarbejdet maj 2019 (*Dåb og nadver. Om sakramenterne i Den danske Folkekirke*), hvor en væsentlig del af ovenstående er behandlet og drøftet, men uden konkret stillingtagen, samt til betænkningen *Dåb og brudevielse* fra 1983.

Økonomi:

- Frikøb af præster og andre (helt/delvist) i en periode
- Honorar, løn
- Sekretariatsbistand
- Produktion af høringsmateriale
- Internater og eventuelle konferencer.

Økonomi søges tilvejebragt gennem ansøgning til Fællesfonden.

Hvorfor kommission og ikke for eksempel arbejdsgruppe

- Dåben er et sakramente med den vægt og betydning, der følger heraf, teologisk og kirkeligt. En drøftelse af dåb, dåbens teologi og sakramentale karakter i lyset af samtiden, bliver således naturligt også en drøftelse af folkekirkens bekendelsesgrundlag og rammerne for fortolkningen og forståelsen heraf.
- Selv mindre sproglige ændringer samt ritualets samlede forløb (hvad der måttes lægges til, f.eks. inddragende tiltag, og trækkes fra, f.eks. bortfald af spørgsmål om hjemmedåb og forkortet tilspørgsel i forbindelse med trosbekendelse), samt eventuelle supplerende/alternative tekster og bønner får i mange tilfælde teologisk implikation og må derfor tænkes tæt sammen med dåbens teologi.
- Dåbsritualet er et autoriseret ritual, og skal der ske ændringer, vil det betyde en autorisation og dermed en kommission.
- En kommission fremmer en bred inddragelse af offentligheden gennem høring.
- Dåbens folkelige betydning som overgangsritual – og herunder drøftelse af, hvad et eventuelt ændret/nyt dåbsritual vil betyde folkeligt både positivt og negativt.
- Det fælleskirkelige og herunder drøftelsen af vægtning af de tre trosartikler i dåbsritualet.
- Den folkekirkelige liturgikonference november 2021 vidnede om en bred enighed på tværs af kirkeligt ståsted om værdien af et kommissionsarbejde for nadver såvel som dåb versus nedsættelse af arbejdsgrupper.

Nedsættelse af nadverkommission

- Indledning

Nadverens folkelige og teologisk/kirkelige betydning

De to sakramenter dåb og nadver er grundlæggende for folkekirken som evangelisk-luthersk kirke og kirken i det hele taget. Guds personlige og handlende nærvær materialiserer sig i sakramenterne i en tegnhandling, der skaber en afgørende ny og anderledes situation for den enkelte. Sakramenterne er frelseshandlinger, der i enheden af ord og tegn skænker og nærer løftet om fællesskab med den treenige Gud, syndernes forladelse og evigt liv. Nadveren er evangelisk-luthersk et fællesmåltid, hvor handlingen at spise og drikke sammen er forbundet med Kristi nærvær i brød og vin. I måltidet giver Jesus Kristus evangeliets løfte til mennesker som personligt tilsagn. Den reformatoriske forståelse af Kristi nærvær i nadveren understreger, at tro og frelse er noget, der rækkes/vederfares mennesket udefra. Det kristne fællesskab i Jesus Kristus legemliggøres i nadvermåltidet, der samtidig peger ud i verden, hvor Kristus-fællesskab manifesterer sig i livet med de andre. Der er i folkekirken en bevidsthed om, at nogle kirkegængere finder tærsklen til nadveren høj og derfor en bestræbelse på at åbne nadveren liturgisk, så den i højere grad bliver tilgængelig for flere som en naturlig del af højmessens. Nadveren er helt central i folkekirken både for den enkelte og fællesskabet.

Hvorfor drøfte nadver nu?

Evangeliet skal tales ind i tiden og 'til tiden'. Det gælder også nadveren og nadverritualet, så nadverens ritualiserede måltid i dag som i går kan være den styrkelse og næring af troen på Jesus Kristus for det enkelte menneske, som det har været fra den tidligste kristendom. Den fremmedhed, der hører et ritual til, kan anderledes sagt risikere at blive så fremmed, at det bliver fremmedgørende og lukkende, hvor det skulle åbne for det fremmede og 'andet', Gud. Det modsatte – at den nødvendige rituelle 'andethed' risikerer at blive nivelleret gennem brug af forenklede og forenklende ord og begreber – kan selv sagt også ske. Opgaven er balancen. Igennem en årrække har man desuden i folkekirken arbejdet sprogligt, praktisk og teologisk med nadveren i form af bl.a. nye nadverliturgier, nye nadverbønner/-salmer samt nye nadverpraksisser (gående nadver, udendørsnadver m.m.), der sigter mod at invitere alle, børn, konfirmander, dåbsforældre og -følger, med til alters. Se nærmere nedenfor.

I den liturgiske drøftelse er der yderligere blevet peget på, at de eksisterende ritualer ikke i tilstrækkelig grad udfolder dels nadverens dimensioner af taksigelse, fejring, fællesskab og nedbedelse af Helligånden, dels underbetoner nadverens fællesskirkelige rødder i ur- og oldkirke, der binder os sammen med andre konfessioner.

Som naturlig følge af ovenstående inddrog man nadver i den liturgiske drøftelse, der har fundet sted i folkekirken 2017-2021.

Denne brede drøftelse har sat fokus dels på nadverens betydning teologisk og som sakramente, dels på nadvermåltidets og rituallets forhold til befolkning, kultur og samfund, herunder synet på sprog og erfaring, forståelighed og fremmedhed/andethed.

• Forslaget - nedsættelse af en nadverkommission

Eventuelle ændringer af nadverritualet skal autoriseres ved kgl. resolution. Biskopperne anmoder Kirkeministeriet om at nedsætte en nadverkommission, som skal:

A/ overveje eventuelle ændringer af nadverritualerne.

Det være sig: - ændringer af sproglig karakter, - supplerende (evt. alternative) bønner i nadverens indledning og/eller slutningskollekt og bortsendelsesord, - mulighed for udeladelse af Fadervor, - genoptagelse af materiale fra Tillægget 1963.

B/ overveje og drøfte nadverens teologi.

Dels nadverens betydning teologisk og som sakramente set i lyset af nadvermåltidet og ritualets forhold til tradition og bekendelse såvel som samtid, kultur og samfund, herunder sprog og erfaring, forståelighed og fremmedhed/andethed, - dels vægtning af de tre trosartikler i nadverfejring og -ritual set i lyset af det fælleskirkelige, samt også forholdet mellem analog/digital nadver.

C/ udarbejde vejledninger for nedenstående emner:

- Nadver i forbindelse med gudstjeneste uden for kirkens rum
- Gående eller stående nadver samt evt. andre nye nadverpraksisser, - herunder f.eks. den praksis, at man som kirkegænger under Covid 19 selv tager brødet og vinen, - og de eventuelle teologiske og folkelige implikationer heraf.

Eventuelle ændringer af nadverritualet vil i givet fald skulle udmønte sig i et forslag til autoriseret ritual. Vejledninger skal ikke autoriseres men vedtages af biskopperne og udgives, det være sig særskilt og/eller som del af et kommende nyt tillæg til alterbogen.

Forudsætning for kommissionsarbejdet:

- Nadveren er et sakramente og en frelseshandling
- Fastholdelse af, at vi er én kirke og på tværs af landet og menighederne fælles om nadverens sakramente
- Bevidsthed om, at vi står i en tradition, evangelisk-luthersk, grundtvigsk - som folkekirke og som del af Kristi Kirke
- Bevidsthed om samtid, kultur og samfund, herunder sprog og erfaring såvel som fremmedhed og andethed
- Tekstlæsninger, direkte som indirekte, i nadverritualet skal ske fra den autoriserede bibeloversættelse
- Det samlede forløb af nadverritualet/erne fastlægges og autoriseres.

Kommissionen sammensættes af:

- Præster/biskopper/provster bredt
- Fagfolk (teologer, ritualfolk, litterater)
- Lægfolk
- Repræsentant fra Kirkeministeriet.

Der tages i sammensætning hensyn til de forskellige kirkelige retninger.

Tidshorisont:

- 2 års indledende kommissionsarbejde, derpå 1 års høring afsluttende med 1 års opsamlende kommissionsarbejde.

Proces:

- Udarbejdelse af et detaljeret kommissorium v/biskopper og kirkeministerium
- Officiel og bred folkelig høringsproces efter kommissionsarbejdets første/indledende del
- Opsamling på høring

- Aflevering af betænkning til KM med henblik på videre proces – herunder dialog med biskopperne - med henblik på eventuel autorisation ved Dronningen

I forbindelse med kommissionsarbejdet kan i øvrigt henvises til rapport om nadver/Nadver Kort fortalt udarbejdet maj 2019 (Dåb og nadver. Om sakramenterne i Den danske Folkekirke), hvor en væsentlig del af ovenstående er behandlet og drøftet, men uden konkret stillingtagen.

Økonomi:

- Frikøb af præster og andre (helt/delvist) i en periode
- Honorar, løn
- Sekretariatsbistand
- Produktion af høringsmateriale
- Internater og eventuelle konferencer.

Økonomi søges tilvejebragt gennem ansøgning til Fællesfonden.

Hvorfor kommission og ikke for eksempel arbejdsgruppe

- Nadveren er et sakramente med den vægt og betydning, der følger heraf, teologisk og kirkeligt. En drøftelse af nadver, nadverens teologi og sakramentale karakter i lyset af samtiden bliver således naturligt også en drøftelse af folkekirkens bekendelsesgrundlag og rammerne for fortolkningen og forståelsen heraf
- Selv mindre sproglige ændringer samt ritualets samlede forløb (hvad der måttes 'lægges til', f.eks. supplerende/alternative bønner el.lign. og 'trækkes fra', f.eks. udeladelse af Fadervor) har i mange tilfælde teologisk implikation og må derfor tænkes tæt sammen med nadverens teologi
- Nadverritualet er et autoriseret ritual, og skal der ske ændringer, vil det betyde en autorisation og dermed en kommission
- En kommission fremmer en bred inddragelse af offentligheden gennem høring
- Nadverens folkelige betydning og forankring – og herunder drøftelse af, hvad eventuelt ændrede/nye nadverritualer vil betyde folkeligt både positivt og negativt.
- Det fælleskirkelige og herunder drøftelsen af vægtning af de tre trosartikler i nadverritualerne.
- Den folkekirkelige liturgikonference november 2021 vidnede om en bred enighed på tværs af kirkeligt ståsted om værdien af et kommissionsarbejde for nadver såvel som dåb versus nedsættelse af arbejdsgrupper.

Bilag C Kommissorium for Liturgisk Forum

Kommissorium for Liturgisk Forum

Baggrund	I 2022 besluttede biskopperne at etablere et Liturgisk Forum forankret i Folkekirkens Kirkemusikskoler og Folkekirkens uddannelses- og videnscenter.
Formål	<p>Formålet med et Liturgisk Forum er at styrke gudstjenestelivet bredt i folkekirken.</p> <p>Det sker ved:</p> <ul style="list-style-type: none">• At danne nye netværk og arbejdsgrupper og yde faglig sparring til disse og allerede eksisterende netværk og arbejdsgrupper og understøtte og igangsætte liturgiske, kirkemusikalske og teologiske initiativer og tiltag som inspiration til den lokale dialog om og arbejde med gudstjenestelivet.• At indhente erfaringer fra, undersøge, kvalificere og arbejde med folkekirkens gudstjenesteliv i den evangelisk lutherske tradition og økumeniske bredde samt samfundsmæssige og internationale kontekst.• At udvikle formater og platforme til vidensdeling og inspiration i dialog med og inddragelse af relevante samarbejdspartnere og aktører på det liturgiske område. Formater kan f.eks. være arbejdsmetoder og redskaber, materialer (<i>Liturgisk Vejledning</i> og <i>Tillæg til Alterbog II</i>, <i>Salmebogstillæg</i> og <i>Højmessekollekttrække</i>) og eventuelt andre udgivelser), kursus og inspirationsdage. Formidling på platforme kan f.eks. være Folkekirkens IntraNet, foldere (såvel digitale som fysiske), hjemmeside (egen eller Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter/Folkekirkens Kirkemusikskoler), brugen af Facebook m.m.
Mål - arbejdsområder	<p>Et Liturgisk Forum varetager fire konkrete arbejdsområder:</p> <ul style="list-style-type: none">• Opbygning af et Liturgisk Forum<ul style="list-style-type: none">○ Etablere og opretholde netværk og relation til samarbejdspartnere bredt forstået.○ Oparbejde et tæt samarbejde mellem Folkekirkens Kirkemusikskoler og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter på gudstjenesteområdet.○ Oparbejde procedurer for samarbejde på tværs af faggrupper.• Arbejde med højmissen<ul style="list-style-type: none">○ Udarbejde en bredt tilgængelig <i>Liturgisk Vejledning</i>, som tjener til at kvalificere arbejdet med gudstjenestens form og indhold samt kirkemusikalske udtryk. Den liturgiske vejledning

	<p>retter sig mod den fælles samtale og samarbejdet om gudstjenestelivet mellem præster, kirkemusikere, menighedsråd og lægfolk.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ På sigt <i>Højmessekollekttrække</i>. ○ På sigt <i>Salmebogstillæg</i>. <ul style="list-style-type: none"> • Arbejde med andre gudstjenesteformer <ul style="list-style-type: none"> ○ Arbejde med forskellige temaer på det gudstjenestelige område (f.eks. gudstjenesters form og indhold, sprog, musik, rum, krop og gestik, lægmands-medvirken) med henblik på kvalificering, erfarings- og vidensdeling samt inspiration. ○ Opsamling, afprøvning og kvalificering af gudstjenestelige praksisformer blandt andet med henblik på <i>Tillæg til Alterbog II</i>. • Planlægge og afholde forskelligartede kurser, temadage og konferencer i samarbejde med det eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik. <ul style="list-style-type: none"> ○ Fælles kurser for præster og kirkemusikere på forskellige lokaliteter. ○ Årlig gudstjenestekonference for fagprofessionelle og lægfolk samt andre interesserede. Gudstjenestekonferencen skal sikre kontakt til hele det brede folkekirkelige landskab. ○ Kurser for menighedsråd og andre med interesse for gudstjenesteområdet. ○ Uddannelse af liturgiske teams bestående af præster, kirkemusikere og lægfolk, som kan bistå lokalt med at facilitere drøftelsen af højmissen og andre gudstjenesteformer.
<p>Målgrupper og samarbejdspartnere</p>	<p>Arbejdet i Liturgiske Forum inddrager og henvender sig til en bred vifte af målgrupper. En forudsætning for arbejdet og opgaveløsningen i et Liturgisk Forum er således kontakt til og samarbejde med folkekirkens faggrupper, menighedsråd og parter bredt forstået både på det fælles folkekirkelige og lokale niveau samt relevante forskningsmiljøer og andre med interesse for liturgi og kirkemusik.</p>
<p>Succeskriterier</p>	<p>Efter en 8-årig periode har Liturgiske Forum bidraget til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et landsdækkende forum for arbejdet med gudstjeneste, som via nye og eksisterende fora og på tværs af faggrupper og menighedsråd og med inddragelse af relevante samarbejdspartnere når bredt ud i folkekirken. • Udarbejdelse af formater, som nærer og inspirerer samtalen om og arbejdet med folkekirkens gudstjenesteliv lokalt.

	<ul style="list-style-type: none"> • Udarbejdelse af en <i>Liturgisk Vejledning</i> og <i>Tillæg til Alterbog II, Salmebogstillæg</i> og <i>Højmessekollekttrække</i>. • Afholdelse af forskelligartede kurser, temadage, konferencer for alle med interesse for gudstjenesteliv.
Årsværk og tidsramme	<p>Liturgisk Forum er berammet til 2 årsværk. Arbejdsgruppen foreslår følgende fordeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Én ansat på fuld tid. • Én ansat på 50 % • Én ansat på 50 % <p>Blandt de ansatte skal der som minimum være én teolog og én med kirkemusikalsk baggrund.</p> <p>Som en del af ansættelsesstedet i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter er de ansatte en del af fagmiljøet på det liturgiske og kirkemusikalske område.</p>
Forankring og ansættelsessted	<p>Liturgiske Forum forankres i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og Folkekirkens Kirkemusikskoler og er et samarbejde mellem disse både fagligt og institutionelt. Ansættelsessted er Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter. De 2 årsværk fordelt på 2-3 stillinger ansættes under bestyrelsen og referer til rektor. På den måde placeres Liturgisk Forum på tværs af de forskellige arbejdsområder inden for Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter. De ansatte vil indgå i et stærkt fagmiljø på det gudstjenestelige område. Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters faglektor i liturgik har allerede en koordinerede rolle på det gudstjenestelige område, som kan medtænkes i organiseringen af Liturgisk Forum og det daglige arbejde.</p>
Faglig styregruppe	<p>Den faglige styregruppe skal understøtte fokus på faglig udvikling, kvalificering og fremdrift af projektet.</p> <p>Styregruppen har det primære faglige ledelsesansvar samt ansvar for at indfri et Liturgisk Forums formål, mål og succeskriterier.</p> <p>Den faglige styregruppe har kompetence og mandat til at prioritere, træffe beslutning om og kvalitetssikre et Liturgisk Forums konkrete opgaver og forholde sig til fremtidige opgaver ud fra en faglig og ressourcemæssig vurdering. Opgaverne skal kunne rummes inden for budgettet og de givne rammer og den organisation, som et Liturgisk Forum er en del af. Prioritering skal desuden ske ud fra en vurdering af det eksisterende arbejde på området, så mulig synergi på området understøttes.</p> <p>Får Liturgisk Forum henvendelser fra f.eks. menighedsråd, folkekirkelige aktører eller andre med forslag til opgaver, som ikke kan rummes inden for</p>

	<p>budgettet og de faglige prioriteringer, behandles de i styregruppen. Styregruppen vurderer ud fra de rammer de er givet, hvilke forslag det er nødvendigt at bringe videre til behandling i Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse.</p> <p>Den faglige styregruppes opgave:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den faglige styregruppe er koordinerende budgetansvarlig for de af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse udstukne rammer. • Styregruppen har det faglige prioriteringsansvar ift. projektbevillingen for Liturgiske Forum. Ændringer i opgaveporteføljen samt i budgettet skal jf. ovenstående forelægges Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter bestyrelse. • Sikre faglig sparring og kvalitet ift. de ansatte og opgaveløsning. • Nedsætte bredt sammensatte arbejdsgrupper til løsning af konkrete arbejdsopgaver. • At etablere og opretholde kontakt til og samarbejde med: <ul style="list-style-type: none"> ○ Eksisterende arbejde med liturgi og kirkemusik ○ Fagligt relevante forskningsmiljøer ○ Samarbejdspartnere i bredeste forstand
<p>Den faglige styregruppes sammensætning</p>	<p>For at sikre organisatorisk forankring og faglighed sammensættes styregruppen af:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formand: Rektor for en af Folkekirkens Kirkemusikskoler • Næstformand: Rektor for Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter • Fagspecialist i liturgik (udpeget af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter) • Fagspecialist i kirkemusik (udpeget af Folkekirkens Kirkemusikskoler) <p>Derudover består styregruppen af:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 præst (udpeget i samarbejde mellem biskopper, provste- og præsteforeningen) • 1 kirkemusiker (udpeget i samarbejde mellem DOKS, Organistforeningen og Dansk Kirkemusiker Forening) • 2 lægpersoner (udpeget af Landsforeningen af Menighedsråd og Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg) <p>Formand og næstformand har det overordnede strategiske ledelsesansvar, mens fagspecialist i liturgik og fagspecialist i kirkemusik samt øvrige medlemmer bidrager med faglig sparring, prioritering og kvalitetssikring af de</p>

opgaver, som Liturgisk Forum skal løse. Ansatte kan deltage i styregruppemøder. I det tilfælde, at den faglige styregruppe erfarer, at der er kompetencer, viden, erfaring etc., som ikke allerede dækkes i styregruppen kan styregruppen supplere sig fast eller ad-hoc med 1-2 ressourcepersoner efter aftale med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse.

Rektorerne er fødte medlemmer af den faglige styregruppe. Øvrige medlemmer udpeges for perioder på to år. Genudpegning kan ske. Ved udpegning skal der tages hensyn til faglige kompetencer, aldersspredning samt repræsentativitet ift. køn og geografi.

Liturgisk Forum evalueres internt efter to år. Mellem andet og tredje år vurderer Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenters bestyrelse om styregruppens sammensætning skal ændres.

Bilag D Foreløbig oversigt over eksisterende arbejde med liturgi og kirke- musik

Folkekirkens Uddannelses – og Videnscenter:

- Pastorseminarierne (liturgik, homiletik, hymnologi, kirkemusikskole, fremtrædelse)
- Obligatorisk efterudd. – herunder uddannelseskonsulenter
- Specialudd. i liturgik
- Specialudd. i homiletik
- Almen efteruddannelse i liturgik
- Netværk Folkekirke og Yoga
- Dansk Homiletisk Netværk
- Societas Liturgica, Societas Homiletica, Leitourgia
- Etablerede netværk (Leipzig, Hildesheim, Norge, Sverige, USA)
- Årlig gudstjenestekonference (Målgruppe: fagprofessionelle og andre interesserede i feltet)
- Relevante rapporter fra Videnscenteret, FUV
- ”Bag om Helligdagen”
- Podcast: ”Prædiken på vej”
- Samarbejde med Kritisk Forum for Praktisk Teologi

Kirkemusikskolerne:

- Undervisning i faget Musikforståelse (2 dele: Kirkemusikhistorie og –analyse samt formidling i f.t. forskellige målgrupper)
- Undervisning i Liturgik
- Undervisning i Salmekundskab
- Kirkemusikalsk Competence Center (deltagelse: kirkemusikskolerne, konservatorierne, DOKS, Organistforeningen, DKF, FUV)
- Dansk Kirkesang
- Selskabet for Tidebøn og Gregoriansk Sang
- European Conference for Protestant Church Music (ECPCM) – medlemmer fra 18 lande: lutherske og reformerte
- Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie
- Leitourgia
- FUVs Gudstjenestekonference
- Planlægningsgruppen for Organist/præstedag i Roskilde stift

Stiftsniveau:

- Uddannelseskonsulenter
- Gudstjenestekonsulenter
- Stifts- og provstiundersøgelser (Nete Helene Enggaard)

- Udvalg (søgning på stifternes hjemmesider):
 - Haderslev: Stiftsudvalget for kirkemusik
 - Ribe: Gudstjenesteudvalg
 - Aarhus:
 - Viborg: Stiftsudvalg Gudstjeneste og Forkyndelse
 - Aalborg: Udvalg for kirkemusik og gudstjeneste
 - Fyn:
 - Roskilde: Liturgiudvalg
 - Helsingør:
 - København: (Tidl. Gudstjeneste og Kirkemusik)
 - Lolland-Falster: Gudstjeneste- og liturgiudvalg

Landsforeningen af Menighedsråd:

- Liv og vækst-udvalget

Universiteterne:

- Det Teologiske Fakultet, København:
 - Johanne Stubbe T. Kristensen: Center for Paradoksstudier, ekklesiologi
 - Christine Svinth-Væрге Pöder: ekklesiologi, sakramenteteologi
 - Niels Henrik Gregersen: ekklesiologi, sakramenteteologi
 - Rasmus H. C. Dreyer: dåbsliturgi, særligt reformationstiden
 - Frederik Poulsen: de gammeltestamentlige læsninger i Alterbogen
 - Gitte Buch-Hansen: migranter på Vesterbro, vielsesliturgi
 - Sven Rune Havsteen: passionsmusikalske tradition, musikkens rolle, teologisk forståelse af liturgisk musik
 - Nils Holger Petersen: Center for studiet af kulturarven fra middelalderens ritualer, liturgi og kirkemusik, kirkerummets teologi
 - Christian Troelsgård: Monumenta Musicae Byzantinae, oldkirkens og de ortodokse kirkers traditionelle musik
 - Lars Nørgaard: ligtaler, ritualets udvikling
 - Anna Vind: Luthers syn på sprog/forkyndelse, musik og billedbrug, sakramenter, gudstjeneste og kirkebegreb
 - Mette Bruun og Søren Frank Jensen: Salmerne Bog som liturgisk grundpille
 - Florian Wöller: oldkirkelig liturgi, processioner
 - Mikkel Christoffersen: kirkemusik
 - Marlene Ringgaard Lorensen, Center for Kirkeforskning: liturgi og homiletik
 - Jakob Wolf: gudstjenestens fænomenologi
 - Niels Jørgen Cappelørn: Kirkegaards altergangstaler
- Afdeling for Teologi, Aarhus:
 - Nils Arne Pedersen: dåbsliturgi – særligt oldtid
 - Mattias Skat Sommer: bibelbrug, reformationshistorie, kvindelige præster

- Kirstine Helboe Johansen: nyere gudstjenesteformer, vielses- og begravelsesliturgi, højmesseliturgi, digitalt prædikenprojekt
- Ulla Schmidt: praksisformer, begravelser, kirke og offentlighed, stat og religion, kirkeordning
- Bo Kristian Holm: ekklesiologi, luthersk sakramentsforståelse, økumenisk teologi
- Else Marie Wiberg Pedersen: Køn og kirke, embedsteologi, økumenisk teologi
- Anders-Christian Jacobsen: ekklesiologi, luthersk sakramentsforståelse
- Laura Bjørg Petersen: interkulturel gudstjeneste
- Claudia Welz: bøn
- Katrine Frøkjær Baunvig og Lea Wierød Borcak: Grundtvig og dansk sangkultur, Grundtvigs salmer, fællessang
- Andre teologiske uddannelsessteder
 - MF: Praktisk teologi fokus på homiletik
- Konservatorierne

Andet:

- Liturgiske Frisogne (Lindevang Kirke, Sdr. Bjert Kirke, Haslev Kirke, Skjoldhøj Kirke, Langenæs Kirke, Høsterkøb sogn og evt. andre)
- Korliv – folkekirkens korliv
- Folkekirkens Mellemkirkelige råd
- Kirkelige organisationer
 - Kirkefondet (Den udskudte dåb – dåb af konfirmander, forskellige udgivelser)
 - Grundtvigsk Forum (Samtalekort)
 - FDF
 - IM
 - Tidehverv (forskellige udgivelser)
- Gudstjenesteakademiet v. Kathrine Lilleør
- Homiletiske netværk
- Teologi for lægfolk og lign.
- Salmer.dk
- Syngnyt.dk
- Nogetmedsalmer.dk
- FRIK
- Forum for børnesalmer
- GudstjenesteLiv v. Tine Illum
- Forlag (Bibelselskabet, Vajsenhuset, Eksistensen)
- Sangens Hus

Kommende arbejde med liturgi og kirkemusik:

- Af biskoppernes beslutning 10. januar 2022 fremgår det, at følgende vil blive nedsat:
 - Dåbskommission
 - Nadverkommission
 - Arbejdsgruppe der skal forberede en revision af 2. tekstrække
- Bibelselskabet: igangsættelse af ny bibeloversættelse

Bilag E Eksempler på samarbejdsformer med relevante forskningsmiljøer

- a. Interessesammenfald inden for et fælles fagfelt mellem ressourcer i et Liturgisk Forum og en konkret forsker. Forsker stiller sin forskningstid til rådighed, og ansatte i et Liturgisk Forum bidrager med arbejdstid. Udgifter til transport, fælles workshops og konferencedeltagelse dækkes af et Liturgisk Forum.
- b. Udbud af midler til forskningsafdækning af et ønsket emne eller problemstilling for en given projektperiode, som kan ansøges. Ansøger knyttes til den relevante forskningsinstitution som primært arbejdssted med løbende forbindelse til Liturgisk Forum.
- c. Frikøb af fastansatte seniorforskere:
 - a. Frikøb til arbejdsgrupper og løsning af en konkret arbejdsopgave for Liturgisk Forum. Dette frikøb kan karakteriseres som myndighedsbetjening.
 - b. Frikøb til et konkret forskningsprojekt med henvendelse til en specifik forsker om et konkret projekt.

Bilag F Deltagere på interessentmødet 22. februar 2022

Hans Chrisitan Hein, Rektor, Kirkemusikskolen i Løgumkloster og konst. Rektor i Vestervig

Ingrid Bartholin Gramstrup, Formand for organistforeningen

Poul Skjødstrup Larsen, Organist, underviser på Roskilde kirkemusikskole

Birgitte Stoklund Larsen, Rektor, FUV

Ulla Morre Bidstrup, Uddannelsesleder og afdelingsleder, FUV København

Birgitte Graakjær Hjort, Leder af viden og udvikling og afdelingsleder, FUV Aarhus

Lisbeth Krogh, Sekretariatsleder

Jørgen Demant Sognepræst, Kgs. Lyngby

Nete Helene Enggaard Gæsteforsker, Det Teologiske Fakultet, København

Mette Geil, Præst ved Rødding Frimenighed, Repræsentant for Grundtvigs Forum

Rasmus H. C. Dreyer, Adjunkt afd. for kirkehistorie, Det Teologiske Fakultet, KU, repræsentant for Tidehverv

Peter Nord Hansen, Vicegeneralsekretær Indre Mission, repræsentant for Indre Mission

Robert Strandgaard Andersen, Sognepræst, Hjodkær Kirke, repræsentant for Dansk Oase

Kathrine Fischer Sognepræst Nørresundby Kirke, repræsentant for ungdomsorganisationerne, FDF

Esther Jensen, Formand for betyrelsen kirkekultur, repræsentant for Kirke- og kulturmedarbejder

Lars Sardemann, Organist Lindevang Kirke

Martin Hornstrup, Organist Lindevang Kirke

Tine Illum, Sognepræst, Sdr. Bjert Kirke, repræsentant for liturgisk frisogn

Anne-Sophie Olander Christiansen, Sognepræst i Roskilde Domkirke og medlem af gudstjenesteudvalg Roskilde

Jonas Adelin Jørgensen, Akademisk medarbejder og repræsentant for Folkekirkens Mellemkirkelige Råd

Jesper Mørch Idziak, Medlem af Sandby-Brandersev menighedsråd

Torben Vibem Søgaard Nielsen, Medlem af Espe-Vantinge-Hillerslev menighedsråd

Niels Jørgen Hansen, Medlem af Haslev Kirkes menighedsråd

Per Møller Henriksen, Medlem af Christianskirken, Fredericia menighedsråd

Robert Hinnerskov, Seniorkonsulent, erhvervsøkonom

Bilag G: Implementeringsaktiviteter

Liturgisk Forum

Fremhæv et tidsrum til højre. Derpå følger en forklaring af diagrammet. 15 Varighed for plan Faktisk startdato % fuldført Faktisk (ud over plan) % fuldført (ud over plan)

AKTIVITET	STARTDA TO FOR PLAN	VARIGHED FOR PLAN	FAKTISK VARIGHED TIDSRUM																																																												
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Rapport og ansøgning																																																															
Behandling på bispemøde	16	1	1																																																												
Ansøgning til OMP	18	22	22																																																												
Behandling i stiftsrådene	20	17	17																																																												
Behandling i budgetsamråd	37	1	6																																																												
Behandling i budgetfølgegruppen	38	2	8																																																												
Kirkeministerens beslutning	40	3	6																																																												
Organisering																																																															
Samarbejdsaftale	18	8	5																																																												
Plan for implementering af organisation	23	17	6																																																												
Opslag af stillinger	40	44	7																																																												
Ansættelse af medarbejdere	45	1	8																																																												
Planlægning af introforløb	48	2	3																																																												
Nedsættelse af styregruppe	26	14	7																																																												
Nedsættelse af interessentgruppe*	26	40	1																																																												
Aktivitet 15	0	4	5																																																												
Aktivitet 16	0	5	3																																																												
Aktivitet 17	0	2	5																																																												
Kommunikation																																																															
Interessentgruppen (den første)	17	2	2																																																												
Arbejdsgruppen	14	5	6																																																												
Biskopperne	14	8	2																																																												
Kirkeministeriet	14	7	3																																																												
Menighedsrådene	15	4	8																																																												
Organisationerne	15	5	3																																																												
Aktivitet 25	15	8	5																																																												
Aktivitet 26	16	28	30																																																												

